

Konkurencyjność miast i regionów na globalnym ryнку turystycznym

redakcja naukowa

Józef Sala

Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne

Matylda Awedyk, Izabela Wyszowska

Formy turystyki kulturowej w Poznaniu — mieście kandydującym do miana „Europejskiej Stolicy Kultury”

Wstęp

Poznań — stolica Wielkopolski wraz z regionem odznacza się dużymi zasobami walorów kulturowych na mapie turystycznej Polski. Jako znaczący historycznie i kulturowo ośrodek, stanowiący kolebkę państwa polskiego, winien właściwie wykorzystać swoją bogatą spuściznę do szerokiego rozwoju turystyki kulturowej. Szanse mają tutaj najbardziej te formy turystyki, które swą ofertę budują na zachowanym materialnym i duchowym dziedzictwie. Duże znaczenie mają zabytki architektury i sztuki, odzwierciedlające ewolucję stylów historycznych, placówki muzealne o bogatych zasobach dzieł sztuki polskiej i europejskiej. Najbardziej istotne w skali kraju są niewątpliwie szlaki kulturowe Piastowski i Romański¹, z głównym ośrodkiem w Poznaniu, eksponujące korzenie polskiej państwowości. Szczególne znaczącym turystycznie w Poznaniu jest nowy produkt turystyczny tzw. Trakt Królewsko-Cesarski związany tematycznie ze Szlakiem Piastowskim, obrazujący etapy rozwoju historycznego i przestrzennego miasta, dający turyście możliwość skorzystania z bogatej oferty kulturalnej (liczne wydarzenia kulturalne, rekreacyjne, sportowe). Przez swą wielowątkowość umożliwia on realizację wielu form turystyki kulturowej w swym obrębie, zwłaszcza dziedzictwa kulturowego, miejskiej, muzealnej, biograficznej/literackiej, pielgrzymkowej czy eventowej². Trakt w poznańskiej turystyce kulturowej daje możliwość stworzenia szerokiej i oryginalnej oferty, o wysokiej jakości, konkurencyjnej dla innych miast, która może stać się silnym magnesem przyciągającym turystów zarówno polskich, jak i zagranicznych. Poznań, ubiegając się o miano „Europejskiej Stolicy Kultury”, ma szansę je uzyskać dzięki szerokiemu wachlarzowi propozycji

Dr MATYLDA AWEDYK, Katedra Geografii Turyzmu, Wydział Turystyki i Rekreacji AWF w Poznaniu, awedyk@awf.poznan.pl

Dr IZABELA WYSZOWSKA, Zakład Kulturowych Podstaw Turystyki, Wydział Turystyki i Rekreacji AWF w Poznaniu, wyszowska@tir.awf.poznan.pl

i inicjatyw, jakie permanentnie wprowadzane są do miejskiego kalendarza imprez kulturalnych przez wiele instytucji, wśród których wyróżnić można aktywnie działające Biuro Programu „Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu”³.

Celem artykułu jest próba wyłonienia tych form turystyki kulturowej, które są najatrakcyjniejsze i najsilniej reprezentowane w Poznaniu, a także z nim kojarzone, ze względu na historię, specyfikę i walory miasta. Czy formy te mają szansę szerszego rozwoju w przyszłości i na ile mogą stać się znaczącą ofertą o zasięgu krajowym i międzynarodowym? Czy mogą przyczynić się do wykreowania wizerunku miasta, który pozwoliłby na uzyskanie w 2016 roku zaszczytnego miana „Europejskiej Stolicy Kultury”⁴?

W ostatnich miesiącach roku 2009 przeprowadzone zostały badania sondażowe w formie ankietowej wśród studentów Wydziału Turystyki i Rekreacji AWF w Poznaniu i innych uczelni wyższych o kierunkach turystycznych. Badania miały na celu ustalenie, jak zdaniem przyszłych kadr turystycznych rysują się szanse Poznania w zakresie rozwoju określonych form turystyki kulturowej oraz czy miasto zasługuje na miano, do którego kandyduje. Ponadto jakie korzyści dla miasta może przynieść tytuł „Europejskiej Stolicy Kultury” zwłaszcza w aspekcie turystyki kulturowej.

Istota i formy turystyki kulturowej

Turystyka kulturowa jest dziś jednym z najprężniej rozwijających się typów aktywności podróżniczej. Na przestrzeni dziejów cieszyła się zawsze dużym zainteresowaniem, zwłaszcza z powodu materialnych przejawów kultury, które stanowiły istotny bodziec skłaniający do podejmowania wyjazdów o charakterze poznawczym. Stała się trwałym i znaczącym segmentem usług turystycznych dla szerokiego kręgu odbiorców. Wzajemna zależność i oddziaływanie turystyki i kultury są bowiem sprawą oczywistą. Turystyka chroni, wzbogaca i popularyzuje dobra kulturalne, a kultura inspiruje rozwój turystyki⁵.

Pojęcie turystyki kulturowej jest wieloznaczne i obecnie szeroko analizowane w kręgach ekspertów i autorów wielu pojawiających się w ostatnich latach publikacji, poświęconych tej problematyce⁶. Definiowana jest najczęściej jako aktywność o charakterze turystycznym, której głównym celem i motywacją jest poznawanie dziedzictwa kulturowego — materialnego i duchowego ludzkości — obiektów architektury i sztuki, wydarzeń kulturalnych, obyczajów, tradycji i sposobów życia grup ludzi lub regionów.

Armin Mikos von Rohrscheidt wyodrębnił trzy rodzaje turystyki kulturowej: 1) **turystykę kultury wysokiej**, do której zaliczył turystykę dziedzictwa kulturowego, muzealną, literacką, eventową; 2) **turystykę edukacyjną**, w tym podróże edukacyjne, tematyczne, językowe, seminaryjne oraz 3) **powszechną turystykę kulturową**, w skład której włączył turystykę miejską, kulturową obszarów wiejskich, etniczną, militarną, obiektów przemysłowych i technicznych, żywej historii, kulturowo-przyrodniczą, egzotyczną, religijną i pielgrzymkową, kulinarną, hobbystyczną i regionalną⁷.

Formy turystyki kultury wysokiej w Poznaniu

Turystyka kultury wysokiej wymaga od uczestników przygotowania merytorycznego i odpowiedniego poziomu intelektualnego. Dziedzictwo kulturowe obejmuje zabytki i zespoły (architektury, rzeźby i malarstwa, obiekty archeologiczne itp. mające wartość historyczno-artystyczną lub naukową), miejsca zabytkowe (dzieła człowieka, dzieła człowieka powiązane z przyrodą, stanowiska archeologiczne mające wartość historyczną, estetyczną, etnograficzną lub antropologiczną). **Turystyka dziedzictwa kulturowego** jest więc zorientowana na wspomniane obiekty i ich autopsję przez turystów. Zwłaszcza gdy oficjalnie uznane są za dziedzictwo światowe, krajowe czy regionalne. Podkreślić należy, że nie każdy obiekt, uznany za zabytek, będzie cieszył się taką samą popularnością mimo ewidentnych walorów historyczno-artystycznych. Często na jego postrzeganie ma wpływ obecność w mediach, fakt umieszczenia na liście UNESCO, Liście Dziedzictwa Europejskiego czy Pomników Historii. Istotny niewątpliwie jest stan zachowania, dostępność, oryginalność obiektu, infrastruktura turystyczna itd. Niestety w Wielkopolsce żaden obiekt zabytkowy nie znalazł się jak dotąd na liście Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Natomiast na Liście Dziedzictwa Europejskiego (wzorumowanej na poprzedniej w 2006 roku), znalazło się Wzgórze Lecha w Gnieźnie⁸. Gniezno ponadto jest także w grupie Pomników Historii⁹, podobnie Ostrów Lednicki (wyspa), Biskupin (rezerwat archeologiczny), a w 2008 dołączył Gostyń (sanktuarium z klasztorem filipinów) i Poznań ze swym historycznym zespołem miejskim, co niewątpliwie podwyższyło jego rangę oraz atrakcyjność w oczach potencjalnych turystów kulturowych. W Poznaniu wyróżniono kilka obszarów składających się na Pomnik Historii. Wśród nich jest zespół urbanistyczno-architektoniczny lewobrzeżnego Poznania ze Starym Rynkiem i kompleksem budynków, na który składają się m.in. renesansowy ratusz, barokowo-klasycystyczny pałac Działyńskich czy klasycystyczny odwach. Do tej grupy zaliczono też zabudowania Garbar i Alei Marcinkowskiego, dzielnicy zamkowej (cesarskiej). Odrębny zespół stanowi najstarsza część miasta — Ostrów Tumski z katedrą — miejscem spoczynku królów i książąt polskich, m.in.: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Przemysła II, a także Zagórze i Chwaliszewo. Uwzględniona została też Cytadela, obecnie teren rekreacyjny, a niegdyś Fort Winiary¹⁰.

W popularyzacji dziedzictwa kulturowego także i poznańskiego od wielu lat wielką rolę odgrywają Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, których idea zrodziła się we Francji w 1985 roku. Patronat nad imprezą przejęła Rada Europy. Do tej inicjatywy stopniowo włączały się inne kraje, m.in. Polska w 1993 roku¹¹. W Wielkopolsce organizacją Dni zajmuje się Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Poznaniu¹². Imprezę wspierają zawsze przewodnicy poznańscy PTTK im. Marcelego Mottego, oprowadzając po obiektach w ramach organizowanych tras tematycznych. Dni Dziedzictwa przyczyniają się do rozwoju turystyki kulturowej w szerokim zakresie, są motywacją do pogłębienia wiedzy

o dziedzictwie regionu, okazją do powstania cennych publikacji i opracowań, dających syntezę ukazującą szerokie spektrum Poznania i Wielkopolski. Zgromadzony materiał posłużył też do przygotowania „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na lata 2000–2020” — części poświęconej ochronie środowiska kulturowego Wielkopolski¹³.

Głównym celem kolejnej formy — **turystyki muzealnej** jest zorientowanie na ustalone obiekty muzealne. Jeśli odwiedzenie takich placówek będzie tylko jednym z punktów podczas podróży, to nie możemy jej zakwalifikować do tej formy turystyki. Istotą turystyki muzealnej jest więc przede wszystkim odwiedzanie instytucji muzealnych i korzystanie z ich oferty kulturalnej.

Wielkopolska posiada duży potencjał muzealny, przyciągający rzesze turystów. Najważniejszą placówką jest Muzeum Narodowe w Poznaniu, należące do największych w kraju i cieszące się w regionie szczególną popularnością¹⁴. Od momentu odzyskania niepodległości Muzeum znajduje się w gmachu wybudowanym pierwotnie na potrzeby niemieckiego Muzeum im. Cesarza Fryderyka Wilhelma. Status Narodowego Muzeum uzyskało w 1950 roku. Kolekcja składa się z Galerii Sztuki Europejskiej od XIV do XVII wieku oraz Sztuki Średniowiecznej i Galerii Sztuki Polskiej XVI–XVIII wieku. W nowym skrzydle od 2001 roku umieszczono Galerię Sztuki Polskiej (od oświecenia do współczesności). Muzeum posiada pięć oddziałów w Poznaniu (Sztuk Użytkowych, Historii Miasta Poznania, Etnograficzne, Instrumentów Muzycznych, Wielkopolskie Muzeum Wojskowe) oraz trzy oddziały zamiejscowe (w Gołuchowie, Rogalinie i Śmiełowie). W Poznaniu turyści mogą także zapoznać się z interesującymi zbiorami sztuki sakralnej w Muzeum Archidiecezjalnym. W mieście działają ponadto cztery muzea biograficzne: Literackie Henryka Sienkiewicza, Pracownia-Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego oraz Mieszkanie-Pracownia Kazimierza Hłakowiczówny, a od niedawna także Salon Muzyczny Feliksa Nowowiejskiego¹⁵.

Następną formą turystyki kulturowej, mającą silne podstawy do rozwoju w Poznaniu, jest właśnie **turystyka biograficzna**. Ekspozuje wybitne postacie, które w sposób trwały i znaczący zapisały się na kartach dziejowych państwa, regionu czy miasta. Realizuje ona swoje założenia edukacyjne, przyczyniając się do popularyzacji, ale często też i ocalenia od zapomnienia, mniej znanych lecz zasłużonych jednostek, stawiając je za wzór do naśladowania współczesnym odbiorcom. W tej formie turystyki uczestniczą zazwyczaj przedstawiciele świata literackiego, artystycznego, naukowego, politycznego, społecznego. Przybliżanie życia i osiągnięć wybitnych osobistości realizuje się przez tworzenie szlaków biograficzno-krajoznawczych. Turystyka literacka jest najbardziej popularną formą turystyki biograficznej. Ludzie pióra cieszą się szczególnym zainteresowaniem. Główna przyczyna tego faktu tkwi w tym, że dorobek pisarzy czy poetów jest zazwyczaj lepiej znany przeciętnemu turyście niż spuścizna artystyczna rodzimych malarzy, rzeźbiarzy czy architektów. Wynika to w dużej mierze ze szkolnych programów edukacyjnych. Zwykle jednak cel literacki jest tylko jednym z wielu motywów danej podróży, oczywiste są bowiem związki literatury z kulturą, krajoznawstwem itd.

W Poznaniu powodzeniem wśród turystów cieszą się trasy śladami miejsc związanych z tak znaczącymi postaciami, jak: Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Henryk Sienkiewicz, Józef Ignacy Kraszewski, Kazimiera Hłakowiczówna przez wzgląd na ich związki z miastem i istniejące tutaj pamiątki oraz muzea im poświęcone¹⁶.

Uczestnikami turystyki biograficznej-literackiej najczęściej są grupy szkolne, studenckie, polonijne, szkoleniowe (przewodnicy, kandydaci na przewodników bądź pilotów wycieczek).

Popularyzację sylwetek zasłużonych Polaków, których losy związane były z Wielkopolską i Poznaniem, uwzględniła w swej akcji promocyjnej Wielkopolska Organizacja Turystyczna, publikując m.in. opracowanie pt. *Wielkopolska wybitnych Polaków*. Znalazło w nim miejsce także i wielu literatów, tj. Wincenty Pol, Józef Wybicki, Jan Kasprówic, Stanisław Przybyszewski, Melchior Wańkowicz, Władysław Reymont, Henryk Sienkiewicz, Arkady Fiedler i inni. Nie można nie wspomnieć kręgu organiczników, których biografie są szczególnie przywoływane w poznańskiej turystyce, m.in.: Karol Marcinkowski, Hipolit Cegielski, Marcei Motty i wielu innych. Miejscem, gdzie zbiegają się wątki biograficzne wybitnych Wielkopolan jest Wzgórze św. Wojciecha wraz z kościołem św. Wojciecha — zwanym poznańską skałką oraz Cmentarzem Zasłużonych Wielkopolan.

Upowszechnianiem tej problematyki zajmują się też organizacje np. Koło Przewodników PTTK im. Marcelego Mottego, Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania, liczne towarzystwa regionalne, biura turystyczne (KulTour, Biuro Imprez Turystycznych i Kulturalnych Semafor i inne)¹⁷.

Ważną formą turystyki kulturowej w Poznaniu jest **turystyka eventowa**. Można mówić o tej formie wówczas, gdy głównym celem podróży jest uczestnictwo w specjalnie inscenizowanych imprezach o charakterze kulturalnym (np. festiwale muzyczne, operowe, przedstawienia, wielkie wystawy, konkursy filmowe, uroczystości itd.). Armin Mikos von Rohrscheidt wyszczególnił trzy grupy eventów: 1) **kultury wysokiej** (w tym: muzyczne, teatralne, sztuki), 2) **kultury powszechnej** (religijne, tradycji i obyczajów, żywej historii, festyny), 3) **pozostałe** — zaliczył do nich eventy naukowe i techniczne¹⁸. W Poznaniu spotykamy wszystkie niemal z wymienionych typów, które wypełniają przygotowany kalendarz imprez kulturalnych. Do muzycznych można zaliczyć Międzynarodowe Konkursy Skrzypcowe im. Henryka Wieniawskiego, Międzynarodowy Festiwal Chórów Uniwersyteckich Universitas Cantat, Festiwal Hoffmanowski czy Międzynarodowe Warsztaty Tańca Współczesnego. Do teatralnych: Festiwal Teatralny Malta, Międzynarodowy Festiwal Teatralny Maski. Zainteresowaniem cieszą się też eventy filmowe, do których zaliczają się m.in.: Międzynarodowy Festiwal Filmów Młodego Widza Ale Kino! I Międzynarodowy Festiwal Filmowy Off Cinema. Wśród eventów sztuki wyróżniają się przede wszystkim wielkie wystawy czasowe w Muzeum Narodowym w Poznaniu, a także od kilku lat ciesząca się ogromnym powodzeniem wśród mieszkańców impreza zwana Nocą Muzeów. Ważnym eventem o charakterze religijnym, przybliżającym język Biblii, jest Verba Sacra. Eventy tradycji i obyczajów reprezentują Dni Świętomarcińskie, Dni Ułana, Jarmark Świętojański, Kaziuki, Święto Bam-

berskie. Popularnym festynem kojarzonym z Poznaniem jest Święto Pyry (Dni Pyrylandii). Poznań pielęgnuje pamięć historyczną zwłaszcza związaną z Powstaniem Wielkopolskim, organizując eventy żywej historii z okazji kolejnych rocznic jego wybuchu oraz upamiętnia w podobny sposób wydarzenia czerwca 1956 roku. Do eventów naukowych można zaliczyć coroczny Poznański Festiwal Nauki i Sztuki, Noc Naukowców i wiele innych. Wielkopolska, a zwłaszcza Poznań, ma w zakresie turystyki eventowej sporo do zaoferowania odbiorcom. Frekwencja podczas spektakularnych imprez świadczy o dużym zainteresowaniu tą formą spędzania wolnego czasu. W krajach wysoko rozwiniętych, turystyka eventowa należy do jednego z najszybciej rozwijających się rodzajów usług turystycznych. Wiąże się to niewątpliwie ze wzrostem ogólnego poziomu wykształcenia odbiorców i potrzebą wyższych przeżyć.

Powszechna turystyka kulturowa

Powszechna turystyka kulturowa jest silnie reprezentowana w ofertach touroperatorów. Odwołuje się do szerokich kręgów odbiorców lecz nie stawia uczestnikom wysokiej poprzeczki intelektualnej. Spośród jej form w przypadku Poznania wyróżnić można turystykę pielgrzymkową i religijną oraz turystykę miejską. **Turystyka pielgrzymkowa i religijna** jest jedną z wiodących form turystyki kulturowej w Wielkopolsce. Głównym jej celem jest podróż podejmowana z powodów religijnych (duchowych) lub poznawczych. Uczestnik odwiedza miejsca związane z historią religii, ośrodki kultu religijnego, wydarzenia o charakterze religijnym oraz obiekty sakralne. Ruch pielgrzymkowy ma wielowiekową tradycję także i na Ziemi Wielkopolskiej. Na jej terenie istnieje około pięćdziesięciu sanktuariów. Największą liczbę stanowią sanktuaria maryjne¹⁹.

W Poznaniu w okresie średniowiecza wokół kościoła Bożego Ciała, fundacji Władysława Jagiełły, rozwinął się kult Trzech Hostii. Było to jedno z najbardziej znaczących pątniczych centrów w Polsce. W dobie nowożytnej pielgrzymowano na Górę Przemysła, do kościoła franciszkanów gdzie w XVII wieku rozkwitł, ze szczególną siłą, kult Matki Boskiej w Cudy Wielmożnej. Dominikanie w swym kościele przy ul. Szewskiej, należącym obecnie do jezuitów, pielęgnowali kult Matki Boskiej Różańcowej. W farze natomiast czcili otaczano obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, u bernardynek figurę Chrystusa Zbawiciela, a w katedrze poznańskiej krucyfiks w Kaplicy św. Krzyża (Najświętszego Sakramentu, Górków)²⁰. Obecnie coraz bardziej sanktuaria poznańskie, do których niegdyś gremialnie podążano, stają się jedynie obiektami turystycznymi. Okazuje się, że turyści nie zawsze kojarzą wymienione obiekty sakralne z ich dawną pielgrzymkową rolą.

Ostatnią w wybranej grupie form turystyki kulturowej jest **turystyka miejska** — skierowana na duże, znaczące historycznie ośrodki miejskie. Czynnikiem przyciągającym są: obiekty dziedzictwa kulturowego, placówki muzealne, eventy kulturowe, centra handlowe. Głównym ośrodkiem w Wielkopolsce, który łączy te cztery

elementy, jest Poznań. Z ustaleń GUS, dotyczących wykorzystania bazy noclegowej w Wielkopolsce w 2005 roku, wynika, że najwięcej turystów odwiedzało właśnie gród poznański²¹.

Poznań może pochwalić się bogatą ofertą w zakresie turystyki miejskiej. Przewodnicy PTTK w Poznaniu od wielu lat organizują „Przechadzki po Poznaniu” skierowane do mieszkańców miasta. Koło Przewodników prezentuje miejskie trasy tematyczne, obejmujące m.in. problematykę biograficzną (Jan Henryk Dąbrowski, Karol Marcinkowski, Hipolit Cegielski, Marcei Motty, Cyryl Ratajski, Adam Mickiewicz, Napoleon Bonaparte); etniczną — „Bambrzy na Jeżycach”, dzielnica żydowska; religijną „Nasi Chrystusowcy”, „Od św. Rocha do bł. Sancji”; dziedzictwa kulturowego — „450 lat Wielkiej Sieni”, „Architektura pogranicza”; militarną — upamiętniającą zwłaszcza Powstanie Wielkopolskie²².

W znaczących polskich miastach istnieją tzw. trasy turystyczno-kulturowe, czyli szlaki lub trasy obejmujące swym zasięgiem tylko jedną miejscowość lub gminę. Mają charakter materialny lub wirtualny²³. Cieszą się dużym zainteresowaniem turystów, stanowią podstawę oferty turystycznej i akcji promocyjnej miasta. W stolicy Wielkopolski istnieje taka trasa — wspomniany Trakt Królewsko-Cesarski.

Idea Traktu wpisuje się w cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013, skupiającej się na tworzeniu zintegrowanych narodowych produktów turystycznych w najważniejszych miastach Polski. Do realizacji tego dokumentu w części dotyczącej ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego służy Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013”. Celem jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym poprawa stanu zabytków nieruchomych. Program wskazuje, że gwarancją skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie wolnorynkowym jest powiązanie dziedzictwa ze sferą gospodarczą. Takim łącznikiem jest właśnie turystyka, zwłaszcza turystyka kulturowa. Z badań na rynkach zachodnich wynika, że Poznań należy do grupy pięciu miast — obok Warszawy, Krakowa, Gdańska i Wrocławia — mających największe szanse na europejskim rynku turystyki kulturowej.

Trasa Traktu Królewsko-Cesarskiego eksponuje obiekty w przestrzeni miejskiej w ujęciu chronologicznym od najstarszych, pamiętających zręby naszej państwowości, po współczesne. Przebiega od kościoła św. Jana Jerozolimskiego przez Śródkę i Ostrów Tumski z katedrą — Chwaliszewo — Stare Miasto — Plac Wolności — Dzielnicę Zamkową — Jeżyce, gdzie kończy swój bieg przy kościele św. Floriana. Akcentuje książęcą, królewską przeszłość Poznania, w dalszej kolejności jego dzieje doby zaborowej oraz wskazuje na związki z cesarzami Niemiec i Francji, w kontekście ich wizyt w mieście, tzn. cesarza Ottona III w 1000 roku, Napoleona Bonaparte w 1806 roku. Przywołuje ideę Wilhelma II, który pragnął stworzyć z Poznania „Residenzstadt”, budując tutaj swą neoromańską rezydencję jako dominantę tzw. Dzielnicy Cesarskiej. Obszar wchodzący w skład Traktu to miejsce przenikania się kultur i religii (w tym m.in. wątków protestanckich czy judaistycznych). Sam Trakt stanowi punkt wyjścia do realizacji licznych tras tematycznych — wymienionych

wyżej typów turystyki kulturowej, w tym zwłaszcza miejskiej, biograficznej, muzealnej i eventowej. Splatają się tutaj wątki biograficzne wielu zasłużonych postaci związanych z Poznaniem, które tu mieszkały i pozostawiły ślady swej działalności politycznej, społecznej, naukowej czy artystycznej. Na linii omawianej trasy turysta ma możliwość zetknięcia się z większością wspomnianych wyżej znaczących placówek muzealnych miasta.

Wśród celów programu podkreśla się: umocnienie tożsamości narodowej i zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, zwiększenie atrakcyjności Poznania i Wielkopolski na krajowym i europejskim rynku turystyki kulturowej. Zakres programu obejmuje, prócz wykreowania i wdrożenia koncepcji Narodowego Produktu Turystycznego Poznania, rewitalizację zasobów i obiektów dziedzictwa kulturowego znajdujących się na obszarze Traktu Królewsko-Cesarzskiego oraz koordynację imprez kulturalnych i współdziałanie instytucji kultury i nauki, a także wprowadzenie systemu zintegrowanej promocji i sprzedaży Narodowego Produktu Turystycznego Poznania. Program adresowany jest do: instytucji dziedzictwa narodowego, kultury i nauki, branży turystycznej w regionie, mieszkańców Poznania i województwa wielkopolskiego, turystów krajowych i zagranicznych, władz samorządowych miasta Poznania oraz regionu²⁴.

Z raportu Światowej Organizacji Turystyki z 2005 roku dotyczącego miejskiej turystyki kulturowej wynika, że wiele miast zainteresowanych jest tytułem „Europejskiej Stolicy Kultury” i z zaangażowaniem staje do rywalizacji. Jego uzyskanie bowiem gwarantuje wyróżnionemu miastu szeroką publiczność na imprezach kulturalnych przez cały rok, jest magnesem przyciągającym rzesze turystów, wpływa na rozwój infrastruktury miasta i poszerzenie oferty kulturalnej, a także daje długotrwałe efekty wpływające na jego wizerunek oraz przyczynia się do sukcesu turystyki kulturowej w przyszłych latach. Jest więc o co walczyć.

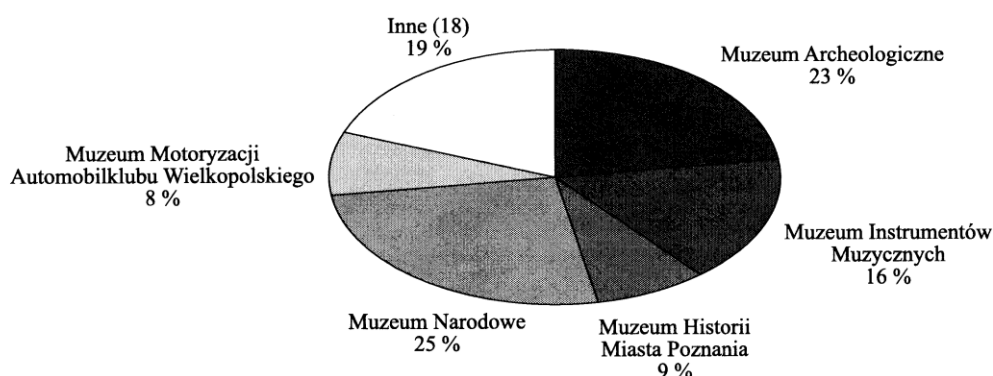
Cel i zakres badań sondażowych

Badania przeprowadzone zostały zimą 2009 roku wśród 362 studentów kierunku Turystyka i Rekreacja na kilku wyższych uczelniach poznańskich. W związku z tym, że większość pytań w ankiecie miała charakter otwarty, respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż jednej atrakcji turystycznej. Ich celem była identyfikacja najbardziej popularnych form turystyki kulturowej w Poznaniu.

Analiza wyników badań

Pierwsze z pytań dotyczyło poznańskich muzeów. Respondenci byli pytani, które z poznańskich muzeów uważają za najciekawsze. Jednocześnie zostali poproszeni o podanie siedziby wymienianej placówki, w celu sprawdzenia stopnia ich orientacji (rysunek 1).

RYSUNEK 1. Najciekawsze poznańskie muzea

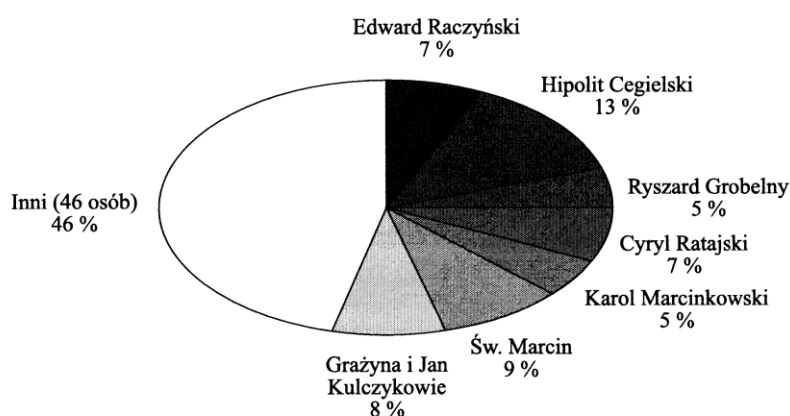

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wśród wszystkich ankietowanych 3,6 % osób nie udzieliło żadnej odpowiedzi, natomiast na 27 zarejestrowanych w Poznaniu muzeów wymieniono 23. Do muzeów, które osiągnęły największą liczbę (powyżej 5 %) głosów należy zaliczyć Muzeum Narodowe (24,9 %), Muzeum Archeologiczne (23,0 %), Muzeum Instrumentów Muzycznych (16,3 %), Muzeum Motoryzacji Automobilklubu Wielkopolskiego (8,3 %) i Muzeum Historii Miasta Poznania (8,2 %). Niestety, tylko 53,7 % osób wskazało prawidłową lokalizację wymienianego muzeum.

Następne pytanie dotyczyło postaci historycznej lub współczesnej, która jest najbardziej kojarzona z Poznaniem. Na to pytanie nie udzieliło żadnej odpowiedzi 8,3 % ankietowanych, natomiast liczba podawanych postaci związanych z Poznaniem była dość duża, bo obejmowała aż 53 nazwiska. W związku z dużą rozpiętością wymienianych osób, tylko siedem z nich uzyskało ponad 5 % głosów (rysunek 2).

RYSUNEK 2. Postać historyczna/współczesna szczególnie kojarzona z Poznaniem

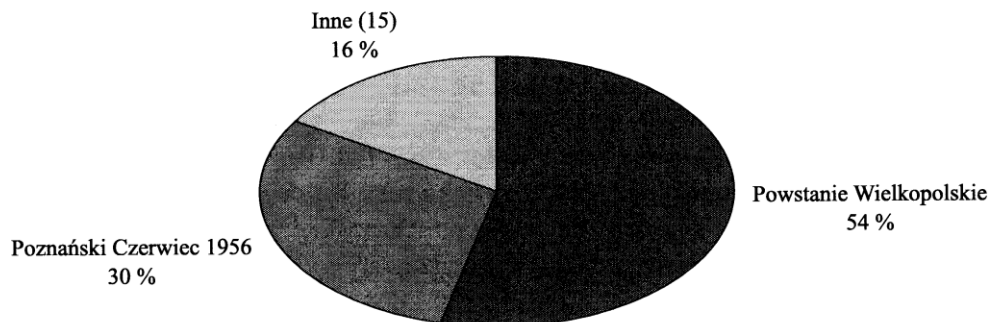
Źródło: Jak rys. 1.

Najczęściej przywoływano nazwisko poznańskiego organicznika Hipolita Cegielskiego (13,0%), a na drugim miejscu postać świętego Marcina (8,7%), która nie jest z Poznaniem związana bezpośrednio, natomiast kojarzy się niewątpliwie z jedną z głównych ulic Poznania i popularnym eventem.

Pozostałe osoby, które uzyskały powyżej 5% głosów to: Grażyna i Jan Kulczykowie (7,6%), Edward hr. Raczyński — właściciel Rogalina, fundator Biblioteki Raczyńskich i prezydent Cyryl Ratajski (7,4%). Natomiast obecny Prezydent Poznania Ryszard Grobelny (5,3%) i Karol Marcinkowski — lekarz, społecznik (5,4%).

W dalszym pytaniu respondenci mieli podać wydarzenia historyczne, które ich zdaniem były najistotniejsze w dziejach miasta. Nie udzieliło w tym przypadku odpowiedzi zdecydowanie więcej uczestników badania niż na pytania poprzednie (19,9%). Pomimo to, że wydarzeń zostało wymienionych aż 18, to tylko dwa z nich uzyskały ponad 5% głosów, ale za to w przeważającej większości (rysunek 3). Były to oczywiście: Powstanie Wielkopolskie, które uzyskało ponad połowę wszystkich głosów (54,2%) oraz Poznański Czerwiec 1956 (30,1%).

RYSUNEK 3. Szczególnie istotne wydarzenie historyczne związane z Poznaniem

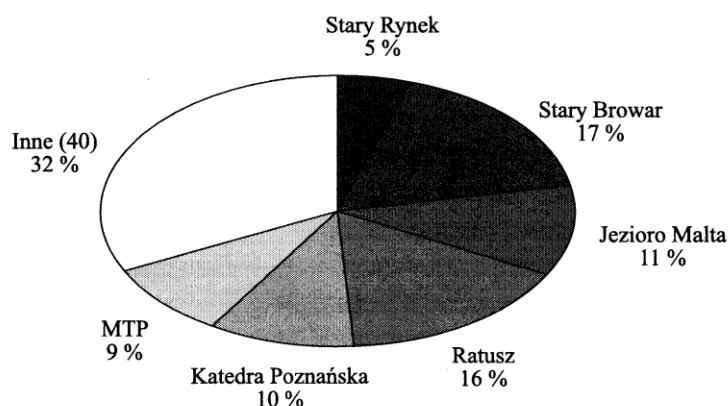

Źródło: Jak rys. 2.

Jak wynika z następných odpowiedzi, w Poznaniu jest wiele obiektów, budynków architektonicznych, miejsc, które są z nim utożsamiane i stanowią wręcz jego wizytówkę. Respondenci nie mieli żadnych problemów z wyborem, najbardziej według nich atrakcyjnych zabytków, a świadczy o tym fakt, tylko trzy osoby nie odpowiedziały na to pytanie (co stanowiło 0,8% ankietowanych), a odpowiedzi było aż 1043.

W sumie ocenie poddanych zostało 46 obiektów, ale tylko sześć z nich uzyskało powyżej 5% wszystkich głosów (rysunek 4). Na pierwszym miejscu znalazł się budynek, który od niedawna stanowi atrakcję Poznania. Zrewitalizowany Stary Browar, położony przy ul. Półwiejskiej, w którym dzisiaj znajduje się centrum poznańskiego handlu, sztuki i biznesu, jest dla większości ankietowanych najbardziej rozpoznawalnym współcześnie obiektem w Poznaniu (17,3% wszystkich głosów).

RYSUNEK 4. Najbardziej rozpoznawalne obiekty/budowle/miejsca Poznania

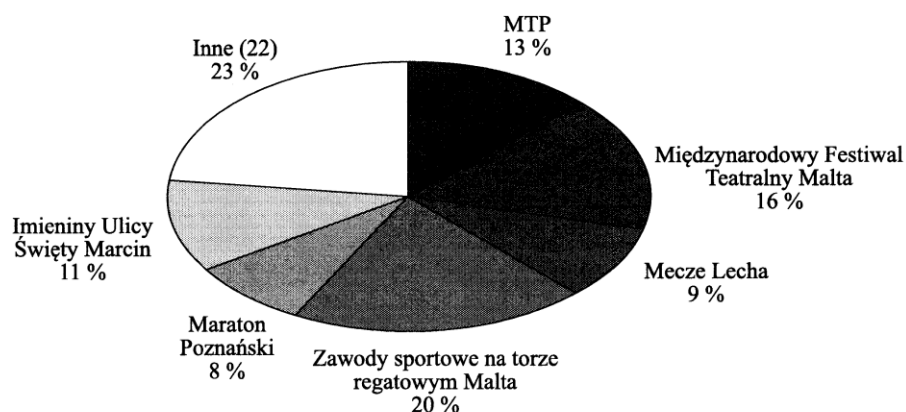

Źródło: Jak rys. 1.

Kolejne wymieniane obiekty (miejsca) to: Ratusz (16,1 %), Jezioro Malta (11,1 %), Katedra Poznańska (10,1 %). Budynki Międzynarodowych Targów, z którymi Poznań był łączony zawsze i stanowiły jedną z największych atrakcji miasta, uzyskały tylko 9,0 % głosów. Osobno podawany był Stary Rynek, który uzyskał 5 % głosów.

Również łatwym okazało się pytanie dotyczące imprez (eventów) kulturalnych rozrywkowych oraz sportowych, odbywających się w Poznaniu. Tylko 5,8 % ankietowanych osób nie odpowiedziało wcale, co może sugerować brak informacji na ten temat (rysunek 5). Respondenci wymienili 26 imprez, które się odbywają cyklicznie i są na stałe wpisane w kalendarz imprez poznańskich oraz dwie, które już się odbyły lub odbędą w najbliższym czasie i z pewnością okażą się znaczące dla rozwoju miasta (chodzi tutaj o konferencję klimatyczną, która się odbyła w grudniu 2008 roku oraz EURO 2012).

RYSUNEK 5. Wydarzenia kulturalne/sportowe/rozrywkowe w Poznaniu

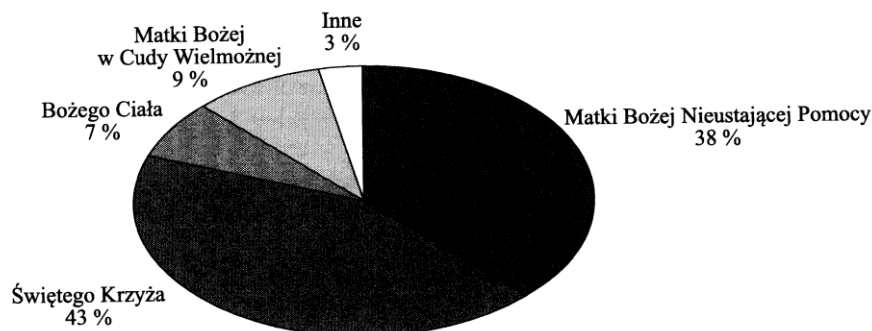

Źródło: Jak rys. 1.

Jak wynika z analizy, najbardziej rozpoznawalnymi imprezami w Poznaniu są te, które mają miejsce w pobliżu Jeziora Malta. Jest to zarówno Międzynarodowy Festiwal Teatralny Malta (16,4 %) oraz zawody sportowe na torze regatowym (19,9 %). Dodatkowo, jako istotne imprezy sportowe w Poznaniu, bardzo często były wymieniane mecze drużyny piłkarskiej Lech, rozgrywane na Stadionie Miejskim przy ul. Bułgarskiej (8,7 %). Respondenci uważają także, że nadal bardzo popularne są, mające długie tradycje, wszystkie imprezy targowe organizowane na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich (12,6 %), ale także realizowane od kilku lat Imieniny Ulicy Święty Marcin — Dni Świętomarcińskie (10,6 %) oraz od niedawna Maraton Poznański (7,6 %) również zasługują na uwagę i przyciągają turystów. Niestety takie imprezy kulturalne jak Jarmark Świętojański lub Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego pozostały przez osoby odpowiadające prawie niezauważone.

Najtrudniejszym okazało się pytanie dotyczące poznańskich sanktuariów. Ponad połowa osób biorących udział w ankiecie w ogóle nie udzieliła odpowiedzi (51,7 %). Można w tej sytuacji wnioskować, że niestety poznańskie miejsca kultu nie są respondentom znane i są obecnie niestety mało popularne. Natomiast osoby odpowiadające wykazały się dużą znajomością tematu, ponieważ na osiem poznańskich sanktuariów (pięć sanktuariów pańskich i trzy maryjne) wymieniono prawidłowo siedem, z czego cztery uzyskały więcej niż 5 % głosów (rysunek 6). Najwięcej głosów miało Sanktuarium Świętego Krzyża, znajdujące się w poznańskiej katedrze (42,90 % głosów) oraz Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w poznańskiej farze (37,5 % głosów). Te dwa miejsca kultu są, według osób ankietowanych, najbardziej rozpoznawalne w Poznaniu. Pozostałe dwa sanktuaria, które uzyskały powyżej 5 % głosów to: Sanktuarium Bożego Ciała, znajdujące się przy ul. Strzeleckiej (7,1 %) oraz Sanktuarium Matki Boskiej w Cudy Wielmożnej w kościele franciszkanów przy ul. Franciszkańskiej (9,1 %).

RYSUNEK 6. Sanktuaria w Poznaniu

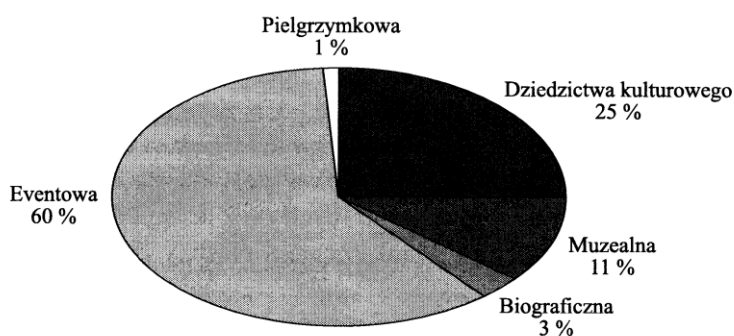
Źródło: Jak rys. 1.

Ostatnie dwa pytania ankiety miały charakter podsumowujący. Pierwsze z nich miało na celu wyłonić tę formę turystyki kulturowej, która według badanych ma naj-

lepsze podstawy i szanse rozwoju w Poznaniu. Nawiązując do pytań wcześniejszych, zostało zaproponowanych pięć form turystyki kulturowej, czyli: turystyka muzealna, turystyka biograficzna, turystyka dziedzictwa kulturowego oraz turystyka eventowa i pielgrzymkowa. Wyniki tutaj uzyskane były adekwatne do odpowiedzi na wcześniejsze pytania i nie były zaskoczeniem.

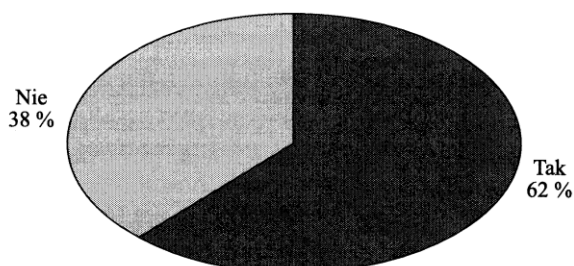
Spośród wszystkich ankietowanych tylko pięć osób nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, co stanowi (1,4 %). Zdecydowana większość (59,4 %) wyraziła opinię, że turystyka eventowa jest tą formą turystyki kulturowej, która ma największe szanse rozwoju w Poznaniu (rysunek 7). Drugą formą turystyki, która według ankietowanych ma również podstawy do rozwoju, jest turystyka dziedzictwa kulturowego (25,4 %), a trzecią turystyka muzealna (11,3 %). Niestety większość badanych osób uznało, że turystyka biograficzna i pielgrzymkowa nie mają zbyt wielu punktów wsparcia i nie są znaczącym magnesem, przyciągającym turystów, pielgrzymów.

RYSUNEK 7. Formy turystyki kulturowej w Poznaniu — szanse rozwoju

Źródło: Jak rys. 1.

RYSUNEK 8. Czy Poznań ma szansę na tytuł „Europejskiej Stolicy Kultury”?

Źródło: Jak rys. 1.

W pytaniu ostatnim, najważniejszym, proszono respondentów o opinię w sprawie możliwości uzyskania przez Poznań w 2016 roku prestiżowego tytułu „Europejskiej Stolicy Kultury” (rysunek 8). Zdania były bardzo podzielone, ponieważ wśród odpo-

wiadających znalazła się bardzo duża grupa osób, uznająca Poznań za miasto mające wystarczające atuty by zostać „Europejską Stolicą Kultury” (61,6 % ankietowanych) oraz równie duże grono przeciwników, którzy twierdzili, że Poznań nie jest do tej roli przygotowany (38,4 %). Tylko 5 % badanych nie miało zdania na ten temat i nie udzieliło żadnej odpowiedzi.

Respondenci twierdzący, że Poznań jest miastem zasługującym na miano „Europejskiej Stolicy Kultury” przytoczyli wiele argumentów popierających tę opinię. Jednym z nich był fakt, że Poznań należy do najstarszych miast Polski, jest kolebką polskiej państwowości (cytowano wypowiedź Jana Pawła II: „Tu się Polska zaczęła”). Zwolennicy Poznania uważali, że miasto posiada profesjonalną kadre urzędników miejskich, potrafiących w sposób doskonały wypromować jego walory (bardzo nośne hasła „Poznań miasto warte poznania” lub „Miasto know-how”), trafnie inwestować i dobrze organizować różnego rodzaju wydarzenia kulturalne i sportowe. Ankietowani wyrażali przekonanie, że miasto, mając ogromny potencjał historyczny, dba o swój wszechstronny rozwój i daje możliwość realizacji zainteresowań wszystkim odwiedzającym je gościom i turystom.

Osoby uznające, że Poznań nie ma szans na zdobycie miana „Europejskiej Stolicy Kultury”, przytaczały również wiele powodów popierających ten pogląd. Ubolewali, że dziedzictwo kulturowe Poznania nie jest konkurencyjne w stosunku do innych miast Polski, takich jak: Kraków, Toruń, Gdańsk, a także że miasto nie może się poszczycić zabytkiem figurującym na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Wiele osób uważało, że Poznań jest oczywiście ośrodkiem, który ma podstawy do rozwoju turystyki, ale przede wszystkim jej form związanych z biznesem i eventami, które tutaj prezentują bardzo wysoki poziom. Mankamentem niestety jest fakt, że są to imprezy bardziej o charakterze regionalnym niż ogólnokrajowym lub międzynarodowym. Niektórzy ankietowani byli zdania, iż Poznań nie jest rozpoznawalny poza granicami Polski i raczej jest kojarzony jako ważny element w sieci komunikacyjnej Europy niż jako znaczące i atrakcyjne centrum kulturowe.

Zakończenie

Biorąc pod uwagę liczbę przytoczonych obiektów, budynków kojarzonych z Poznaniem oraz liczbę wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, które się w Poznaniu odbywają, można wnioskować, że respondenci za atrakcyjną uważają tę formę turystyki, która będzie te obiekty i wydarzenia eksponować i promować (turystyka miejska, turystyka eventowa).

Mimo że Poznań posiada wiele interesujących obiektów sakralnych, turystyka pielgrzymkowa nie jest silnie postrzegana jako forma turystyki kulturowej. Respondenci prawdopodobnie nie uznają tej formy turystyki za atrakcyjną i przyszłościową.

W opinii respondentów Poznań jest miastem, którego potencjał turystyczny opiera się przede wszystkim na rozwoju turystyki eventowej, a dopiero w dalszej kolejności na turystyce dziedzictwa kulturowego i muzealnej.

Opinia ankietowanych na temat Poznania jako „Europejskiej Stolicy Kultury” jest bardzo podzielona, ale jednak większość ankietowanych uważa, że Poznań zasługuje na ten zaszczytny tytuł.

Przeprowadzone badania wykazały, że stan wiedzy studentów kierunków turystycznych w Poznaniu na temat potencjału kulturowego miasta i turystyki kulturowej rozwijanej w jego obrębie ma charakter dość powierzchowny i wybiórczy. Powinno się więc położyć większy nacisk w edukacji przyszłych kadr turystycznych (zwłaszcza tutaj studiujących) na treści związane z historią i kulturą Poznania i Wielkopolski jako regionu o szczególnym znaczeniu w dziejach Polski.

Przypisy

¹ Szlak Piastowski ma charakter materialny, spełnia cztery podstawowe kryteria: oznaczenia, dostępności, uzasadnionej tematyki, koordynacji. Szlaki, które nie spełniają tych kryteriów w pełni określane są aktualnie mianem wirtualnych: A. Mikos von Rohrscheidt, *Kulturowe szlaki turystyczne — próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania*, „Turystyka Kulturowa” 2008, nr 2, s. 23–25; A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Wydawnictwo GWSHM Milenium w Gnieźnie, Gniezno 2008, s. 293–294.

² Nie jest to zamknięta lista form turystyki kulturowej rozwijających się w Poznaniu, ale, zdaniem autorki artykułu, najbardziej reprezentatywna. Można rozważać również kulinarną czy obiektów przemysłowych. Natomiast mianem edukacyjnej czy tematycznej można określić wszystkie omawiane w artykule formy, niekoniecznie zgadzając się z podziałem zaproponowanym przez A. Mikosa von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen...*, jw., s. 52.

³ Aktualnie powstaje koncepcja Interaktywnego Centrum Historii Ostrowa Tumskiego, www.poznan.pl; www.trakt.poznan.pl

⁴ Tytuł „Europejska Stolica Kultury” (do 2005 r. „Europejskie Miasto Kultury”) przyznawany jest przez Unię Europejską od 1985 roku, a otrzymują go miasta Europy na okres jednego roku. Miasta mają za zadanie zaprezentować swą oryginalność przez organizację licznych imprez kulturalnych. Inicjatywę „ESK” podjęła grecka minister kultury w 1985 r. — Melina Mercouri. Pierwszym miastem, które uzyskało tytuł, były Ateny. Jedynym polskim miastem, które zdobyło to wyróżnienie jest Kraków (2000 r.). Od 2007 r. obowiązuje zasada wyboru dwóch „Stolic Kultury” rocznie. Nadanie tytułu wiąże się z pozyskaniem dofinansowania unijnego, państwowego i sponsorów. Chęć rywalizacji o miano „ESK” w 2007 r. zadeklarowało osiem polskich miast: Poznań, Toruń, Łódź, Gdańsk, Lublin, Warszawa, Szczecin, Wrocław. Miasta te zobligowane są do realizacji programu kulturalnego w dwóch kategoriach: „Wymiar europejski” i „Miasto i obywatele” — zgodnie z Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 24 października 2006 r., www.2016poznan.pl.

⁵ W.W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003, s. 79–81.

⁶ K. Buczkowska, *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, AWF, Poznań 2008; T. Jędrysiak, *Turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2008; *Turystyka kulturowa. Spojrzenie geograficzne*, red. A. Kowalczyk, Wyd. UW, Warszawa 2008; A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen...*, jw., 2008 i inne.

⁷ A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen...*, jw., s. 52; na potrzeby niniejszego artykułu przyjmujemy ten podział, mając świadomość, że należy go traktować jako jedną z propozycji.

⁸ Utworzenie Listy Dziedzictwa Europejskiego zainicjowali Francuzi w czasie Europejskich Spotkań Kulturalnych w Grenadzie w kwietniu 2006 r. Znak Dziedzictwa Europejskiego mogły otrzymać obiekty, które posiadają szczególne znaczenie dla historii i dziedzictwa kulturowego Europy. W grupie polskich obiektów znalazły się na liście także: katedra na Wawelu, kościoły św. Stanisława, Św. Trójcy i pomnik Unii Lubelskiej w Lublinie oraz Stocznia Gdańska. Znak Dziedzictwa Europejskiego został stworzony w celu wskazania znaczącej roli, jaką dziedzictwo europejskie odegrało w procesie integracji europejskiej www.kultura.lublin.eu; kulturaonline.pl.

⁹ Zaszczytny tytuł „Pomnika Historii” przyznawany jest przez Prezydenta RP na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zabytkom nieruchomym o znaczeniu ponadregionalnym, które cechują się dużymi wartościami historycznymi, naukowymi i artystycznymi, mającymi znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturalnego. Muszą być również utrwalone w świadomości społecznej i stanowić źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń. Tytuł „Pomnika Historii” nadawany jest od 1994 r. i otrzymało go dotychczas 37 polskich zabytków, www.zabytek.pl.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Celem tych europejskich dni jest przybliżanie jak największej liczbie mieszkańców dziedzictwa lokalnego i regionalnego, ale także ukazywanie wspólnych europejskich korzeni. Impreza okazała się sposobem na europejską integrację przy jednoczesnym zachowaniu narodowej i regionalnej tożsamości. Każde państwo pokazuje swe dziedzictwo pod jakimś hasłem. Duży nacisk kładzie się na oryginalność projektu. Nie zawsze uwaga skupiona jest tylko na najwybitniejszych obiektach sztuki. Pokazuje się chętnie wyjątkowość, specyfikę danego regionu.

¹² Zaprezentowane zostały m.in. kościoły drewniane i szachulcowe, miasta tkackie, wielkopolskie rezydencje, krajobrazy nadrzeczne, cmentarze żydowskie, miejsca kultu, poszczególne style w architekturze i sztuce, spuścizna kulturowa czterech wyznań. W ostatnich latach *Napoleon i jego epoka w Wielkopolsce* (2006); *Ludzie gościńca: wędrowcy, pielgrzymi, tułacze* (2007); *Od Ojcowizny do Ojczyzny* (2008) — w odniesieniu do obchodów 90-lecia Powstania Wielkopolskiego; D. Matyaszczyk, *Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego i ich rola w kształtowaniu tożsamości*, w: *U źródeł polskiego dziedzictwa narodowego*, „Przegląd Wielkopolski”, 2005, nr 1, s. 46–48.

¹³ Tamże.

¹⁴ Wniosek na podstawie ustaleń w: *Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim*, WOT, Poznań 2006.

¹⁵ Z innych placówek muzealnych należy wymienić muzea specjalistyczne: Farmacji, Wiedzy o środowisku, historyczne: Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych wraz z oddziałami, Muzeum Motoryzacji Automobilklubu Wielkopolski. Ciekawą propozycją dla turystów od sześciu lat jest Makieta Dawnego Poznania w podziemiach klasztoru Franciszkanów, prezentująca swoisty spektakl z komentarzem historycznym i efektami światło-dźwięk. Można obejrzeć osobno makietę Grodu Pierwszych Piastów (Ostrów Tumski) oraz miasta lewobrzeżnego, www.makieta.poznan.pl

¹⁶ I. Wyszowska, *Szanse rozwoju turystyki biograficznej w Polsce*, w: *W kręgu humanistycznej refleksji nad turystyką kulturową*, red. M. Kazimierzczak, AWF, Poznań 2008, s. 382.

¹⁷ Tamże, s. 385–389.

¹⁸ A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen...*, jw., s. 75.

¹⁹ Kościół katolicki za sanktuarium uznaje kościół lub inne miejsce sakralne, do którego za zgodą ordynariusza miejsca pielgrzymują liczni wierni dla szczególnej przyczyny pobożności. Swoistą wielkopolską „Częstochową” jest największe sanktuarium regionu — Licheń. Przez wiele lat miało charakter lokalny. W drugiej połowie XX wieku, głównie za sprawą kustosza Eugeniusza Makulskiego, stało się o nim głośno, dzięki powstaniu monumentalnej, największej w Polsce, bazyliki. Zmalała w związku z tym ranga sanktuariów położonych niedaleko Lichenia: Brdowa, Skulska, Kawnic. Najbardziej znaczącymi w regionie są sanktuaria maryjne: Biechowo, Brdów, Borek, Golina, Górka Duchowna, Górka Klasztorna, Gostyń, Dąbrówka Kościelna, Gniezno (Matki Bożej Pocieszenia Pani Gniezna), Kawnice, Lubasz, Lutogniew, Lutynia, Licheń, Niedźwiady, Osieczna, Poznań, Tulce, Tursko, Twardogóra, Skalmierzyce, Skrzatusz, Skulsk, Szamotuły, Wieleń Zaobrzański, Złotków, Żegocin, pańskie: Biezdrowo, Poznań, Słupca oraz świętych: Gniezno, Kalisz, Mikorzyn, Pniewy, Cieszęcin, Krobia, Luboń, Mikorzyn, Mikstat, *Miejsca pielgrzymkowe w Wielkopolsce*, oprac. A. Plenzler, WOT, Poznań 2007.

²⁰ Z. Kurzawa, A. Kusztelski, *Historyczne kościoły Poznania*, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 2006, s. 24–28.

²¹ W dalszej kolejności gmina Ślesin, powiat poznański, gnieźnieński, Piła (gmina miejska), powiat leszczyński, Ostrów Wielkopolski (gmina miejska), Kalisz, Sieraków (gmina), Konin, Leszno, Wągrowiec (gmina miejska), Wolsztyn (gmina), Trzcianka (gmina) *Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim*, WOT, Poznań 2006, s. 33.

²² *Kalendarium „Przechadzek po Poznaniu” za lata 2005–2007*; www.przewodnicy-pttk.org; podobną inicjatywę podjęło Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania, organizując tzw. sobotnie przechadzki w odróżnieniu od niedzielnych przewodnickich, *Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny „IKS” 2009*, nr 1–12.

²³ A. Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen...*, jw., s. 308–309.

²⁴ www.poznan.pl; www.trakt.poznan.pl.

Bibliografia

- Buczowska K., *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, AWF, Poznań 2008.
- Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
- Jędrzyak T., *Turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2008.
- Kalendarium „Przechadzek po Poznaniu” za lata 2005–2007.
- Kurzawa Z., Kuztelski A., *Historyczne kościoły Poznania*, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 2006.
- Matyaszczyk D., *Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego i ich rola w kształtowaniu tożsamości*, w: *U źródeł polskiego dziedzictwa narodowego*, „Przegląd Wielkopolski”, 2005, nr 1.
- Miejsca pielgrzymkowe w Wielkopolsce*, oprac. A. Plenzler, WOT, Poznań 2007.
- Mikos von Rohrscheidt A., *Kulturowe szlaki turystyczne — próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania*, „Turystyka kulturowa” 2008, nr 2.
- Mikos von Rohrscheidt A., *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Wydawnictwo GWSHM Milenium w Gnieźnie, Gniezno 2008.
- Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny „IKS” 2009, nr 1–12.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim*, WOT, Poznań 2006
- Turystyka kulturowa. Spojrzenie geograficzne*, red. A. Kowalczyk, Wyd. UW, Warszawa 2008.
- www.2016poznan.pl.
- www.trakt.poznan.pl.
- www.kultura.lublin.eu.
- www.kulturaonline.pl.
- www.makieta.poznan.pl.
- www.maximus.pl.
- www.poznan.pl.
- www.przewodnicy-pttk.org.
- www.zabytek.pl.
- Wyszowska I., *Szanse rozwoju turystyki biograficznej w Polsce*, w: *W kręgu humanistycznej refleksji nad turystyką kulturową*, red. M. Kazimierzczak, AWF, Poznań 2008.
- Wyszowska I., *Turystyka kulturowa w Wielkopolsce*, w: *Współczesne formy turystyki kulturowej*, red. K. Buczowska, A. Mikos von Rohrscheidt, Poznań 2009.

Streszczenie

Poznań — stolica Wielkopolski, wyróżnia się znaczącym zasobem walorów kulturowych na mapie turystycznej kraju. To znaczące historycznie i kulturowo miasto, ubiegające się o miano Europejskiej Stolicy Kultury, powinno we właściwy sposób wykorzystać i wypromować swoją bogatą spuściznę do szerokiego rozwoju turystyki kulturowej. Szanse na rozwój, mają tutaj szczególnie jej następujące formy: turystyka dziedzictwa kulturowego, muzealna, biograficzna, miejska i eventowa.

Artykuł prezentuje badania przeprowadzone w 2009 roku (min. wśród studentów Turystyki i Rekreacji różnych uczelni poznańskich), mające na celu wyłó-

nienie z zaproponowanych form turystyki kulturowej tych najbardziej atrakcyjnych i mających szanse rozwoju w przyszłości. Wyniki ankiet mają również wykazać, czy Poznań posiada wystarczające atuty, aby móc kandydować do miana Europejskiej Stolicy Kultury 2016 i czy oferowane przez miasto formy turystyki kulturowej mogą stać się znaczącą ofertą o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

Summary

FORMS OF CULTURAL TOURISM IN POZNAŃ – A CANDIDATE FOR EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE 2016

Poznań, the capital of Wielkopolska appears on the sightseeing map of Poland with many cultural attractions. With significant historical and cultural heritage running for the title of European Capital of Culture Poznań should properly promote itself in order to achieve extensive development of cultural tourism in the city. Forms of tourism that stand the biggest chance for evolution in Poznań are heritage tourism, museum tourism, tourism connected with biographies of famous people, their lives and achievements, city tourism and event tourism.

The paper presents the results of research performed in 2009 among students of Tourism and Recreation in several Poznań colleges. The intention of the research was to find those forms of cultural tourism in Poznań which are the most attractive for tourists and have the biggest chance of development in the future. The results of the performed survey should also prove that Poznań is well prepared and has many advantages to become the European Capital of Culture. Forms of cultural tourism may turn into a nationwide or even an international attraction.